

IBDIS

We know

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Grigorie de Nazianz, sfânt

Imnuri către Dumnezeu. Cuvântări, rugăciuni și poeme înălțătoare /

Sf. Grigorie de Nazianz; trad. din lb. greacă, studii și note: pr. dr. Gheorghe

Tilea. – București: Herald, 2023

ISBN 978-630-6550-28-9

I. Tilea, Gheorghe (trad. ; studii ; note)

2

Pentru noutăți și comenzi:

www.edituraherald.ro

office@edituraherald.ro

Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61

Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60

Mob: 0744.888.388, 0771.664.320

Sf. GRIGORIE de NAZIANZ

Imnuri către Dumnezeu

CUVÂNTĂRI, RUGĂCIUNI ȘI
POEME ÎNĂLȚĂTOARE

Traducere din limba greacă, studii și note:

PR. DR. GHEORGHE TILEA

EDITURA HERALD
București

Redactor de specialitate:

Cezar-Ivan Coliță

[*semnează adnotările de specialitate cu (N. red. spec.)*]

Redactor:

Luisa Neag

Viziune grafică și DTP:

Ela Stoica

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2023

CUPRINS

SCURTĂ NOTĂ BIOGRAFICĂ 7

CUVÂNTĂRI LA PRAZNICE ÎMPĂRĂTEȘTI

NOTĂ INTRODUCTIVĂ 13

CUVÂNTARE LA ARĂTAREA LUI DUMNEZEU SAU LA NAȘTEREA
MÂNTUITORULUI 23

CUVÂNTARE LA SFINTELE LUMINI 43

CUVÂNTARE LA SFINTELE PAȘTI 65

CUVÂNTARE LA CINCIZECIME 99

CUVÂNTARE LA SFINTELE PAȘTI ȘI DESPRE ZĂBAVĂ 119

POEME DOGMATICE

NOTĂ INTRODUCTIVĂ 127

I. DESPRE TATĂL 135

II. DESPRE FIUL 139

III. DESPRE DUHUL 145

IV. DESPRE LUME 151

V. DESPRE PROVIDENȚĂ 157

VI. TOT DESPRE PROVIDENȚĂ 161

VII. DESPRE EXISTENȚELE CUGETĂTOARE 167

VIII. DESPRE SUFLET 173

IX. DESPRE TESTAMENTE ȘI DESPRE ARĂTAREA LUI HRISTOS 181

X. CONTRA LUI APOLINARIE, DESPRE ÎNTRUPARE 187

XI. DESPRE ÎNTRUPARE 191

XII. DESPRE CĂRȚILE AUTENTICE ALE SCRIPTURII INSUFLATE
DE DUMNEZEU 193

XIII. PATRIARHII FII AI LUI IACOV	195
XIV. PLĂGILE EGIPTULUI	197
XV. DECALOGUL LUI MOISE	199
XVI. DESPRE MINUNILE PROFETULUI ILIE ȘI CELE ALE PROFETULUI ELISEI	201
XVII. INSCRIȚIA DE LA TEMPLUL LUI ILIE, CHEMAT „ CASA VĂDUVEI”	203
XVIII. DESPRE SPIȚA NEAMULUI LUI IISUS	205
XIX. CEI DOISPREZECE UCENICI AI LUI HRISTOS	211
XX. MINUNILE LUI HRISTOS DUPĂ MATEI	213
XXI. MINUNILE LUI HRISTOS DUPĂ MARCU	215
XXII. MINUNILE ACELUIAȘI DUPĂ LUCA	217
XXIII. MINUNILE ACELUIAȘI DUPĂ IOAN	219
XXIV. PARABOLELE ȘI ENIGMELE LUI HRISTOS	221
XXV. PARABOLELE LUI HRISTOS DUPĂ MARCU	223
XXVI. PARABOLELE LUI HRISTOS DUPĂ LUCA	225
XXVII. PARABOLELE CELOR PATRU EVANGHELIȘTI	227
XXVIII. FURTUNA POTOLITĂ DE HRISTOS	233
XXIX. IMN CĂTRE DUMNEZEU	235
XXX. IMN CĂTRE DUMNEZEU	237
XXXI. ALT IMN	239
XXXII. IMN DE SEARĂ	241
XXXIII. RUGĂCIUNE DE MULȚUMIRE	245
XXXIV. ALTĂ RUGĂCIUNE DE MULȚUMIRE	247
XXXV. RUGĂCIUNE ÎNAINTE DE CITIREA SCRIPTURILOR	249
XXXVI. RUGĂCIUNE PENTRU BUNĂ CĂLĂTORIE	251
XXXVII. O ALTĂ RUGĂCIUNE DE BUNĂ CĂLĂTORIE	253
XXXVIII. O ALTĂ RUGĂCIUNE DE ACELAȘI FEL	255

SCURTĂ NOTĂ BIOGRAFICĂ

Sfântul Grigorie de Nazianz, supranumit Teologul, s-a născut în jurul anului 330, în Arianz, aproape de orașelul Nazianz din Capadocia. Tatăl său era păgân și făcea parte din secta iudaică a ipstarienilor (adoratorii celui Prea Înalt); se numea tot Grigorie și s-a botezat, la îndemnul pioasei lui soții, Nonna, în 325, iar în 329 ajunge episcop de Nazianz. Cultura profană Sf. Grigorie și-a făcut-o în Cezareea Capadociei, unde îl are coleg pe Sf. Vasile († 379). A studiat apoi în Cezareea Palestinei și în Alexandria Egiptului. Formația filosofică și-a făcut-o îndeosebi în Atena. Începând cu anul 357 revine în patrie și se botează, iar după un an se retrage în singurătate, unde, alături de Sf. Vasile, studiază Scriptura și operele Părinților, se ocupă de grădinarit și alcătuiesc împreună un fel de antologie a operei lui Origen, cunoscută sub numele de *Filocalia*.¹ Dar despre acest moment îl voi lăsa pe cronicar² să istorisească:

„Din pricina potrivirii de caracter, [Sf. Grigorie și Sf. Vasile] s-au întovărășit. Cu greu s-ar putea spune cât de mult a câștigat fiecare dintre ei din această prietenie strânsă.

¹ Origen, *Filocalia: florilegiu alcătuit de Sf. Grigorie de Nazianz și Sf. Vasile cel Mare*, trad. Silvana Avram, Ed. Herald, București, 2022.

² Este vorba despre un alt Grigorie, probabil preot în Capadocia, care s-a ocupat de studiul operelor Sf. Grigorie de Nazianz, scriind despre acesta o amplă biografie. Varianta latină a acestei biografii a circulat în limba latină în secolul al X-lea. A se vedea textul integral tradus de Nicolae Donos în prefața la lucrarea: Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântări teologice*, trad. pr.dr. Gheorghe Tilea, Nicolae Barbu, Ed. Herald, București, 2022.

Pentru a lăsa deoparte amănuntele, voi spune că amândoi erau luminați de aceeași credință, erau însuflețiți de aceeași dragoste de virtute, mergeau pe același drum și, întocmai ca doi plugari, cu aceeași sârguință și cu același avânt arau și semănau ogorul înțelepciunii, culegând apoi rod îmbelșugat. Cât despre bărbăție și răbdare în necazuri, ei îi întreceau aproape pe toți; rămăneau statornici și-și păstrau cumpătul chiar când erau surprinși de întâmplări neașteptate, așa cum s-a întâmplat atunci când un cutremur de pământ a zguduit Grecia.

Încă de la vârstă fragedă se deprinseseră cu înfrânarea în mâncare, mulțumindu-se cu cele neapărat lipsă; disprețuiau cu totul orice părea lux în mâncare, punând de timpuriu capăt plăcerilor.

Ce să mai vorbesc despre castitatea lor, căci toată viața au rămas curați și sfinți înaintea lui Dumnezeu!”

În anul 361, în ziua de Crăciun, Sf. Grigorie este hirotonit preot, dar se refugiază la Sf. Vasile, cu care împrejurare scrie tratatul *Despre fugă* sau „despre preoție”. Revine apoi și este așezat în fruntea Sasimei, ca episcop, dar nu ocupă scaunul efectiv, din cauza episcopului Antim al Tianei, care ține orașul ocupat militărește. După împăcarea Sf. Vasile cu Antim, Sf. Grigorie rămâne fără jurisdicție și revine lângă tatăl său, pentru a-l ajuta în conducerea Bisericii din Nazianz. După aceea se retrage iarăși în Seleucia, fiindcă vedea că nu se mai procedează la o nouă alegere pentru el.

Totuși o nouă alegere are loc. Astfel, în anul 379 episcopii ortodocși din Tracia îl aduc pe Sf. Grigorie ca episcop al Constantinopolului, împotriva episcopului eumoiian Demofil, mai ales că murise împăratul arian Valens (364-378). În Constantinopol toate bisericile erau în mâna arienilor. De aceea, Sf. Grigorie se așază în casa unei rude, unde se afla și o

capelă, și aici rostește cele cinci *Cuvântări despre Dumnezeu*¹, care aveau să-l facă celebru, atât pe el, cât și acest loc, care mai apoi va fi renumita Biserică Anastasia.

Dar, începând cu 380, apar marile necazuri. Astfel, se vede chemat în fața tribunalului, ca instigator și autor al tulburărilor sângeroase care au avut loc între ortodocși și arieni cu prilejul rostirii acestor cuvântări. Un alt necaz îi vine de la prietenul său, Maxim, filosof cinic, venit din Egipt. Acesta, asigurându-se de asentimentul episcopului Petru al Alexandriei, vrea să ia locul Sf. Grigorie, dar este surprins de ortodocși chiar în noaptea când era consacrat episcop, prilej ce dă naștere unui conflict. Pentru toate acestea, Sf. Grigorie se hotărăște să părăsească orașul, dar este împiedicat, poporul vociferând, după cum ne informează el însuși în *Carmen de vita sua*, versul 1100: „Dacă pleci, tu iei cu tine Treimea”.

Odată cu venirea lui Teodosie ca împărat, bisericile trec din nou în mâna ortodocșilor. Sf. Grigorie conduce mai departe Biserica Constantinopolitană și refuză să fie înscăunat, mai înainte de a fi ales aici în mod canonic. Alegerea lui canonică are loc la Sinodul al II-lea ecumenic, în 381, pe care îl prezidează după moartea lui Meletie al Antiohiei. Are însă neplăceri, din cauza punctului său de vedere asupra succesurului lui Meletie, unii episcopi din Egipt și Macedonia punând la îndoială alegerea canonică a Sf. Grigorie. De aceea, în iulie 381 își dă demisia și se retrage definitiv la Arianz, unde își va petrece ultimii ani ocupându-se cu scrisul. Moare în 389.

Viața lui și luptele pe care le-a purtat împotriva principalelor erezii ale veacului său (arianismul, pnevmatomahismul, eunomianismul – ca să cităm numai câteva dintre acestea) au

¹ A se vedea Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântări teologice: cinci cuvântări despre Dumnezeu*, trad. pr. dr. Gheorghie Tilea, Ed. Herald, București, 2022. (N. red. spec.)

lăsat o impresie profundă nu doar asupra contemporanilor săi. Întreaga lui operă scrisă este rezultatul uriașelor frământări teologice din jurul dogmei Sfintei Treimi, frământări ce fac obiectul primelor două sinoade ecumenice. Nu mă voi opri acum asupra acestor aspecte, întrucât le-am tratat pe larg în altă parte.

Pentru a încheia, mă voi folosi de un citat din biografia sa cea mai cunoscută:

„Așa de mult s-a distins Sf. Grigorie [de Nazianz] în privința pătrunderii adânci a dogmelor și a teologiei, încât, deși mulți bărbați s-au ocupat cu teologia în decursul veacurilor, și au ajuns renumiți pentru înțelepciunea lor, singur el – după Ioan evanghelistul – a primit titlul de «Teologul», și acest titlu i-a fost rezervat apoi numai lui.”

CUVÂNTĂRI LA PRAZNICE ÎMPĂRĂTEȘTI

NOTĂ INTRODUCTIVĂ

Cuvântările Sf. Grigorie „La praznice Împărătești” sunt în număr de cinci, dacă o numărăm aici și pe prima, cu titlul „Despre zăbavă”, rostită de Sfințele Paști, cu prilejul intrării sale în preoție. Din punct de vedere al cuprinsului, acestea tratează complet cele două probleme majore ale doctrinei creștine: teologia și iconomia.

Teologia

Dumnezeirea este veșnică. Dumnezeu este existența, ființa în sine fără început și fără sfârșit, „un ocean de existență, ce covârșește orice cugetare, cu privire la timp și la natură”. Rațiunea omenească nu va fi niciodată în stare să cunoască ce este El în sine. Singură nemărginirea i-o poate înțelege. Dumnezeu este unica natură simplă (*Omilie la naștere*, 7). Ea se concepe unic și treimic: unic, după substanță, treimic, după însușiri sau ipostaze (*La sfințele lumini*, 11). Ea este Tatăl și Fiul și Sfântul Duh, dincolo de care nu se revarsă, după cum nici nu este mărginită în fiecare dintre acestea (*La naștere*, 8). În ea, „persoanele se despart în neîmpărțire, ea fiind una în trei și cele trei una, unirea nefiind amestecare și nici despărțirea înstrăinare” (*La sfințele lumini*, 11). Există un singur Dumnezeu, Tatăl, din care sunt toate, un singur Domn, Iisus Hristos, prin care sunt toate și un singur Duh Sfânt, în care sunt toate, expresiile „din care”, „prin care” și „în care” despărțind nu naturi, ci caracterizând proprietățile

unei singure și neamestecate naturi. Tată este Tatăl și fără început, căci nu este din altul, Fiul este Fiul și nu fără început, căci este din Tatăl. Dar, dacă iei începutul de la timp, atunci și el este fără de început, căci făcătorul timpurilor nu este sub timp; Duh Sfânt cu adevărat este Duhul, care purcede din Tatăl, dar nu în felul Fiului, căci nu provine pe calea nașterii, ci pe cea a purcederii” (*La sfintele lumini*, 12). Treimea este „o unică orânduire, o unică adorare, închinare, putere, desăvârșire, sfințenie [...]. Toate câte le are Tatăl sunt și ale Fiului, în afară de «naștere». Toate câte le are Fiul sunt și ale Duhului, în afară de «naștere» [...] dumnezeirea, pe scurt, aparține unei singure dumnezeiri [...] unei singure puteri” (*La Cincizecime*, 8, 9). „Nu se cuvine să lipsim vreodată pe Tatăl de Fiul și pe Fiul de Duhul, căci atunci dumnezeirea ar fi neslăvită în cel mai mare grad” (*La Cincizecime*, 9). Cei care ar face aceasta, acela nu ar face Teologie, ci blasfemie (*La venirea Egiptenilor*, 11, MPC. XXXVI, col. 252).

Iconomia

„Iconomia cuprinde toate tainele lui Hristos, toate actele vieții Lui pământești, toate cele privitoare la venirea Lui în trup. De fapt, ea se întinde de la nașterea și până la învierea Lui, cele ce după înviere, ca de pildă însuflarea Apostolilor, fiind fapte de după Iconomie” (*La Cincizecime*, 11). Dogma iconomiei este deci legată de cea de a doua persoană a Sfintei Treimi, de Fiul lui Dumnezeu cel Întrupat, „este taina cea mare a lui Dumnezeu cu privire la noi, oamenii” (*La Sfintele lumini*, 13), și are ca efect readucerea omului la starea lui dintâi, ba chiar și mai bună – mântuirea.

a) Persoana Mântuitorului

În cuvântarea de la Nașterea sau arătarea lui Dumnezeu, se spune, în rezumat: chiar dacă ceea ce vedem în Betleem este o naștere, nu înseamnă că de aici începe existența Mântuitorului; cel care se naște aici este Fiul lui Dumnezeu, coborât din ceruri și veșnic; el exista de atunci, când, fără de maică, se născuse din Tatăl; veșnic din cel veșnic, el este mai presus de cauză și de cuvânt; se naște spre a reda omenirii fericirea; vine Dumnezeu la oameni, ca să-i aducă pe oameni la Dumnezeu, ca să-i repună în starea harică de la început, fapt echivalent cu o creație nouă.

b) Nevoia Întrupării

Căzut de la harul lui Dumnezeu, omul începe, prin veacurile în curgere, să se afunde, treptat-treptat, în păcat; Dumnezeu vrea să-și salveze opera lui cea mai de seamă și de aceea intervine, ca un pedagog, când prin sfaturi, când prin muștrări, când prin pedepse. Dar boala se tot întindea și leacurile nu aveau puterea corespunzătoare. În cele din urmă, când boala era la culme, s-a simțit nevoia unui leac mai puternic, unui ajutor mai mare, și leacul și ajutorul este însuși Cuvântul lui Dumnezeu. Începe iconomia, apare nevoia Întrupării Fiului lui Dumnezeu, care vine acum la propriul Său chip și care Se face om întru toate, afară de păcat.

Dumnezeu pășește în lume ca „prin Cel asemenea să curețe pe cel asemenea”; „vine” cu firea omenească luată asupra-Și, din două firi potrivnice, una îndumnezeind, alta îndumnezeindu-Se (*La naștere*, 13). Se amestecă cele neamestecate, nu numai Dumnezeu cu nașterea, și nici numai mintea cu carnea, și nici ce este în afară de timp cu timpul, și nici numai cu măsura cel care este nemărginit, ci și nașterea

cu fecioria și necinstea cu cel mai presus de toată cinstea și nepățimitorul cu pătimirea și ceea ce este nemuritor cu ceea ce este pieritor. Adam cel vechi este acum mântuit de Adam cel nou (*La sfintele lumini*, 13). Deși întrupat, El rămâne mai departe ceea ce era: Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat. Dumnezeirea îi este mărturisită de către însuși Sfântul Duh, la Botez, când aleargă la Cel deopotrivă cu el (*La sfintele lumini*, 16). Totul s-a făcut „pentru îndreptarea și mântuirea omului, fapt pentru care este tot cuvântul și toată taina” (*La sfintele lumini*, 20).

c) *Iconomia smereniei*

Arianismul¹ ataca, în fond, toată iconomia. Acele slăbiciuni, de care vorbesc Sfintele Evanghelii, legate de firea omenească luată de Mântuitorul, îndeosebi smerenia, îi făceau pe arieni să-i respingă dumnezeirea. Sf. Grigorie cunoștea foarte bine acest punct de vedere al adversarilor și de aceea își îndreaptă într-acolo toată puterea de argumentare și apărare.

„De aceasta acuzi tu pe Dumnezeu, de binefacere? răspunde el. De aceea este El acum mic, pentru că se smerește pentru tine? pentru că a venit la oaia rătăcită păstorul cel bun, care Își pune sufletul pentru oi? Și, odată găsită, a ridicat-o pe aceeași umeri pe care Și-a ridicat și crucea, și a readus-o la viața de sus. Fiindcă Și-a aprins, ca o făclie,

¹ Autorul ereziei este un preot influent pe nume Arie din Alexandria Egiptului (m. 336). Acesta învăța că Fiul lui Dumnezeu este o ființă creată a Tatălui, și nu o persoană dumnezeiască a Sfintei Treimi. Arianismul a primit anatema la primul sinod ecumenic ținut la Niceea în 325, fiind socotit erezie. În ciuda anatematizării sale, arianismul va supraviețui până la finele secolului al IV-lea. De pildă, în Constantinopol erau mai multe biserici ariene decât ortodoxe, din cauză că împărații răsăriteni de la Constanțiu până la Valens (inclusiv) au sprijinit creștinismul arian între anii 337 și 380. Meritul reconvertirii Constantinopolului la ortodoxie îi revine Sf. Grigorie Teologul și împăratului Teodosie I. (N. red. spec.)

trupul și a măsurat casa, adică a curățit lumea de păcat și a căutat drahma, mai bine zis chipul împărătesc din om, care fusese acoperit de patimi, chemând la găsierea drahmei și la puterile cerești prietene Lui și făcându-le părtașe la bucuria Lui, cunoscătoare tainice ale iconomiei Lui? [...] A fost trimis, de acord, dar ca om, fiindcă era din două firi. De aceasta Îl condamni tu, fiindcă a și obosit, și a flămânzit și a însetat, și a fost cuprins de spaimă mare și a lăcrimat, după legea firii omenești? Și, dacă a fost trimis și ca Dumnezeu, ce dacă? Bunăvoința Tatălui, la care aduce din nou cele ale sale, și pe care îl cinstește ca începând în afară de timp, socotește-o trimitere. De aceea este El acum mic, pentru că a fost trădat? Dar nu s-a scris că El însuși S-a predat de a Sa voie și că a fost ridicat din morți de către Tatăl și ridicat din nou la El, dar și că El însuși S-a ridicat și înălțat? [...] Vorbești despre cele care Îl micșorează, dar uiți de cele care Îl înalță și socotești că a pățimit, dar uiți că a pățimit de buna Sa voie. Nu crezi în dumnezeirea Lui, dar păcatul acesta nu l-au făcut nici chiar diavolii, care au recunoscut de Dumnezeu pe alungătorul lor, încredințându-se ei de aceasta din cele ce pătimeau” (*La sfintele Paști*, 26–27).

d) *Vârful iconomiei*

Răscumpărarea sau mântuirea, legată de toate tainele lui Hristos, culminează în sângele Lui de pe cruce. Cu jertfele de ispășire, din Legea cea veche, se amestecă, în vremea din urmă, „marea nejertfita jertfă, nejertfită, ca să zic așa, după natura ei primă... și s-a făcut mântuitoare nu a unei părți mici a lumii, și nici pentru puțin timp, ci a lumii întregi și pentru de-a pururi” (*La sfintele Paști*, 13). „Puține picături de sânge vin să reclădească întreaga omenire și se fac pentru toți oamenii, cum se face cheagul pentru lapte, legându-ne și

adunându-ne în una” (*La sfintele Paști*, 29). Semnele cuielor din mâinile și din picioarele Lui, semne cu care nu a venit din cer, dar cu care S-a urcat la cer, sunt trofeecele celei mai mari biruințe, sunt pecetea mântuirii, desăvârșirea economiei.

Antropologia

a) Prima creație, căderea, nevoia mântuirii

Omul, opera centrală a creației, făptură ceresc-pământeană, avea în el, predominante, puterile spiritului. El însă a căzut în păcat și, odată cu aceasta, a pierdut aceste puteri. Viața lui de la început era cu desăvârșire nevinovată, era gol prin îmbrăcăminte și gol prin simplitate, gol prin lipsă de gânduri josnice. Într-un atât de important și de nemaipomenit viețuitor. Dumnezeu pune o lege „drept materie pentru încercarea liberei voințe a acestui viețuitor”. Era o încercare de răscruce pentru acest viețuitor, mai ales că de aici avea să înceapă și economia. Era o lege, formal legată de primul sălaș al omului, de paradis. Se stabilise din ce pom și din care pom din grădina aceea – greu de închipuit azi pentru noi în ce îi stau harurile și minunățiile – să nu guste, să nu se hrănească marea făptură a lui Dumnezeu. Pomul se numea „pomul cunoștinței” și oprirea de la el nu era din vreo invidie a lui Dumnezeu față de această făptură prea iubită lui, ci pentru socotința că toată treaba era să fie lăsată pentru mai târziu, adică pentru o vreme mai potrivită cu puterile sufletești ale omului mereu crescânde, fapt pentru care, observa Sf. Grigorie, pomul în cauză nu era decât o contemplație. Omul însă, dispunând de voia liberă care i s-a lăsat prin creație se determină în partea opusă, adică trece peste legea, peste porunca lui Dumnezeu și mănâncă din pomul acela și aceasta

la vreme nepotrivită. Consecințele? Izgonirea din paradis și de la Dumnezeu, pierderea nestrăicării și a nemuririi și vlăstărirea a numeroase și felurite păcate.

b) A doua creație

În dogmatica Sf. Grigorie Teologul, întruparea Fiului lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră este echivalentă cu o nouă creație. Mântuirea este acum o nouă zidire în Hristos, o a doua părtășie a lui cu omul din prima creație, omul se împărtășește de chipul și de asemănarea cu Dumnezeu.

În această a doua zidire se petrece un lucru și mai dumnezeiesc, fiindcă Dumnezeu însuși Se unește cu firea noastră omenească (*La naștere*, 13). Se despică noi naturi și Dumnezeu Se face om, și cel care S-a suit pe cerul cerului, la răsăritul propriei Sale slave și străluciri, este slăvit la apusul netrebniciei și josniciei noastre, și Fiul lui Dumnezeu primește să Se facă și să fie numit Fiul al Omului, dar fără să Se schimbe din aceea ce era, și aceasta pentru că era iubitor de om” (*La sfintele lumini*, 13).

Cosmologia

a) Creația lumii spirituale

Prin creație înțelegem, spune Sf. Grigorie, tot ceea ce a făcut Dumnezeu în afara Lui, pe plan spiritual și pe plan material. Dar care este rațiunea creației? Dumnezeu, spune el, „a voit ca binele să se reverse și să se răspândească, ca tot mai multe să fie existențele împărtășite de binefacere”. La început de tot, prin opera Fiului și prin desăvârșirea Duhului, a avut loc creația puterilor îngerești și cerești, străluciri de mâna a doua și slujitoare ale primei străluciri și primitoare